

VÁCLAV BENEŠ TĚBÍZSKÝ:

BLUDNÉ DUŠE.

HISTORICKÝ ROMÁN.

“Co zkoušel v cizině a co zažil? Drazí, dobří lidé, nechtějte ani vědět. K svému rodu se nemohl a nesměl nikdy hlásiti. Byloť jméno jeho mezi zemězrádci. Naděje, jež kladl ve výsledky vojen pro svůj národ, rozplynuly se jako dubnová oblaka; sokové si podávali ruce přes hlavy ubohého lidu a slavili mír nad tisíci mrtvol. A za všechny služby neměla cizina pro něj než jen pelyněk; ale v té cizině krok za krokem vznášela se nad ním postava z domoviny. Ta mu našeptávala: Vrať se, vrať, dosavadní šat svůj svlékni, jméno rodové zakopej, zapři i ty své, když oni tě zapírají, jdi na Podlesí a ten lid ti připraví radost, žes takové nepoznal. A on konečně poslechl, vrátil se do Čech, vzal na sebe halenu, jakou nosíte vy, aby ho nikdy nikde nepoznali; aby pak se mu všechny duše vaše otevřely, dal si jméno, které ve zdejších lesích, v tomhle zastrčeném zapomenutém kraji dlouhá léta žilo u vděčné paměti... A potom hledal v Praze, kde jaká česká kniha, kde jaký český spis, i ptal se, kde tam tisknou knihy psané českým jazykem; ukázali mu s úsměškem chudičkou jizbu, v níž byly sklady českých knížek a on při tom na stará léta v duši zaplesal a pak začal ty knihy roznášeti mezi vás. Od těch dob život starce tohoto znáte. A nyní víte, Podlešáci, to ten Refunda a komu jste důvěřovali.”

Stará ústa šeptala v údivení: “My to tušili — my to říkali — hrabě Kolovrat!”

“Knížecí poslové!” zahoukl náhle se svahu Podlešák na stráž.

Týmž okamžikem rozlehla se údolínou jízděcká trubka a nahoře mezi kmeny objevily se uniformy úředníků jeho jasnosti. Doprovázelo je několik vojínů.

“Co nesou?” zavzněl mocně hlas Refundův. A dolíkem se vše rozvlnilo, jako když nad černými bory zdejšími zakrouží v prudkém sykotu víchry severní.

Knížecím úředníkům bylo u srdce asi úzko; ze zámků vyjeli vtípkující, ale čím dále jeli do lesů, tím nápadněji umlkali, až nad Svatogothardským dolíkem už jedva dýchali.

“Co nám nesete?”

“Jeho jasnost knížecí připomíná svým poddaným naposled, aby majíce na paměti —” Úředník se zajíkl. Mimoděk zašlehl oko jeho do údoliny, není-li někde přiložena k líci ručnice, namířená na jeho čelo; “aby majíce na paměti své ženy a své děti, vrátili se do vesnic ještě v čas, a potom že jim všem chce býti pánem milostivým...”

“A jiného nám nenesete nic?” Tato otázka fičela úředníkovi kolem uší jako kalená střela.

“Jinak že ponechá jeho milost průchod přísnému právu.”

“Jdi, milý pane, s Pánembohem a těm, kteří tě poslali, pověz, že s knížetem pánem za Podlešáky promluví Refunda samotén.”

Podlešákům těmito slovy leskly se v jarním slunci oči, jako když uděšeným plavecům v rozbouraném moři mezi černými oblaky zasvitnou severní hvězdy... Touhle chvíli by byli neouvěřili, ani kdyby se proti nim valily celé proudy bílých kabátů. Vždyť je tu s nimi ten muž, kterýž se nešťil jejich chat už tenkrát, kdy si po nich dovodil hoditi kámen úsklebkou každý otrupa s krkavčí hlavou, se supím zobanem a jestřábními drá-

py, a dosud chová k nim v srdci lásku, jakou chovala k nim ondy dcera knížecí. Budouť jim oba za těchle dnů pomáhati! — Slyšeli tak z jeho úst na vlastní uši. A neoklamal-li jich Refunda nikdy, mohl by mysliti s nimi zle hrabě Kolovrat, ženich princezny Lucilie? — Bylo tedy přece pravda, co o něm všude povídali, že není z jejich krve, že pochází z rodu, který patří v českém království k nejpřednějším!

Podlešákům rozleželo se toto všecko teprv jak se patří v hlavách, když byl již Refunda na cestě ku knížeti pánu.

A knížecím úředníkům spadl kámen se srdce, když se oetli od Svatogothardského dolíku dobré dvě hodiny. I vojáci oddychovali si nyní volněji.

X.

Nádherné paláce starodávné české šlechty roztroušené po Malé Straně a na Hradčanech pustly za minulého století vůči hlede. Když prý se občas těžká dubová vrata v jejich průjezdech otevřela, zaskřípala pokaždé, jako by sténala, že na něho zapomínají. Na mnohém dvoře trávník se zelenal a leckde na prahu jeví se kopce mechové. A když vešel člověk do chodby, ovanul jej vzduch, jaký bývá v hrobkách, jež provětrávají jen tenkrát, když z daleka přijde zpráva, že opět umřel člen rodiny.

Ký také div! Skříně, v nichž někdy chovaly se privileje království českého, v nichž ležely uschované zápisy českých králů s velikými pečeti, v nichž uloženy byly smlouvy národa s panovníky volenými, byly prázdny, listiny sám Bůh ví kde a do “truhel” dali se červí, kříž na kříž je provrtávajíce. Sedmery klíče k české koruně rezavěly a v královském hradě na Hradčanech prý strašilo! Nejvyšší purkrabí požádal za zdvojení stráž!

A v těch tmavých, zasmušilých domech také strašilo. — Co? Takové přísěče se říká, zlé svědomí. Strašidlo toto bývá ze všech nejhorší. Vniká i mezi hedvábné podušky a k lůžku nezabrání mu přístupu žádný zlatohlav. Potom není také třeba, aby člověk čekal se studenými krůpějemi potu na tvářích od jedenácti do dvanácté.

Dědové majitelů nynějších koupili paláce ponejvíce za grešli; na smluvních listinách tu a tam přela věrná česká krev, a bohatíři ve tmavých, atlasových kabátech se sněhobílým hrdím, jejich obrazy visely ve věčradlech plny prachu a pavučin, byli věcnými rušiteli téhož svědomí. A nepomohlo ani, když je odnesli nahoru na půdu. Pak děsila pány ozvěna kroků jejich temnými chodbami, a také jim nebylo nic platno, když rozložili dlažbou těžké koberece. Slyšeli zase dvakrát, třikrát svůj vlastní hlas. A proto do Vídně! Od Vltavy k Dunaji je hezky daleko; strašidla z Prahy za nimi nepůjdou a odváží-li se, Vídeňským vzduchem je otráví či v Dunajských vlnách zatopí.

Za prvních březnových dnů mohli Pražané v jednom z těch nejzasmušilejších paláců Pražských pozorovati náhle živý ruch, jako by se staré, dávno Vltavou do severních moří odnesené časy vracely. Ale kdyby komnaty byly vzdobily nevím čím, kdyby na stěnách v těch komnatách byli rozvěšeli nejdražší čalouny, že by po-

dobných neměl ani sám perský šach, byli by pochmurně tvárnosti, jež odevšad na člověka vyzírala, nezastřeli. A kdyby všecko všudy byli vykouřili a nalili do všech koutů nejostřejších voňavek, dusného vzduchu, jímž plíce dýchali, byli by nevypudili.

V paláci tom bydlel druhdy jeden z nejslavnějších rodů českého království. A proto, když vyumřel, i sténám se po těch bohatých stýskalo a nemohly a nemohly si uvyknouti na nové panstvo.

Před několika dny zavítal sem z Vídně kníže pán s celou jasnou rodinou. Přijeli za tmavé, bezhvězdné noci tiši jako duchové. Nádvorní kmitaly se pochodně jako před dvěma sty lety, když ve veliké síni ležel tisícem voskovic osluněn předposlední potomek vzneslého rodu domácího.

Utíkali z Vídně před — morem. Tenkrát, kdykoliv se Turci dole začali hýbati, pokaždé o tom přinesl na sever zprávu i do nejzapomenutější vesnice — mor. A Vídeň ležela černému poslu z tureckých bojišť vždycky na cestě. Nebylo lze jinak ani mysliti, aby se tu nezastavil a nějak čas nepozdržel. A než ho v císařském městě s dostatek pohostili, stálo to pokaždé dobrých několik tisíc hlav.

Kníže pán přetrhl cestou čtyři koně, jak prudce ujížděl před hostem příšerným; ale dech jeho, zdálo se, že pronásleduje ho až do Prahy, v Praze až do jeho paláce a v paláci až do komnaty, v níž pod těžkými nebesy z damašku zelenavého leželi na postýlce dva hošci, jeden jako by druhému z oka vypadal, tak že panu knížeti leckdy napadlo: “Kdyby se starší nejmenoval Max a mladší Hugo, nebyl bych ani s to, abych je rozeznal.” Mimo koně žil kníže pán celíček v obou pacholických. A láska jeho k dětem osvědčila se nejlépe tím, že čtyř koní, těch nejrychlejších běhounů nelitoval, aby se co nejdříve octnul z morového obvodu. Dva “Bleska” a “Střelu” koupil teprv před rokem od Habichtsburga za čtyři tisíce dukátů a předevěřem dostali se ve chvatu někde za Třeboní do rukou tamějšímu pohodnému.

A dneškem nejstarší — Max — odpůldně roznemohl. Hyacintová oděka jeho zatáhla se jako by mlhami, pod nimi utvořily se modravé pruhy, svěží kvetoucí líce nějak náhle se vpadly a o hlavu hošíkovu mohli zapáliti troudu. Když si začal ohmatávati čelo a stěžovati na bolení hlavy, byl by pan kníže raději uslyšel, že povodeň strhla všecky knížecí mlýny, že velké rybníky zaplavily spoustou vod panství jeho na deset mil široko daleko.

“Ukryj mne — nedej mne! — Podívej se, jak tenhle muž se po mně sápa! Pryč odtud — pryč!”

A hošík se držel za hlavu a chtěl ven na chodbu. Kníže pán měl jej co zadržeti.

“Hrozí nám, vyhrozuje! — Neslyšíš? Uprehneme! — Je to otec toho zastřeleného! — Viš? — Pamatuješ se? — Tenkrát na honě?”

Jen stěží podařilo se jim hocha praveniti do postele; a zmatek, jenž nyní nastal v paláci, nelze popsat. Bylo tu slyšeti as patero řečí, — rozvázali i lokajové své české jazyky. Jeden druhému nerozuměl a jeden přes druhého volal na plano. A k tomu ještě vyřtila se komorná na chodbě lomíc rukama, že paní kněžna je bez sebe, že už omdlévá potětí. A trvalo to dobrou čtvrt hodiny, než koně zapřáhli a než odjeli pro pomoc lékařskou.

“Místo očí má dutiny, místo vlasů uschlou trávu — samá košť — ruce mu chvějí jako svadlé listy... Otče můj — Tatičku!”

A hošík vztahoval ruce po pa-

nu knížeti, kteréhož ještě nikdy takto nezval, jež vždycky jmenoval po francouzsku. A dnes poprvé v mateřštině.

“Zachraň mně... Tatičku!” Jako tenhle hošík, tak na vlas mluví na Podlesí. A jak mu sluší ta řeč, jako by na staré zvonky zvonili! — Naučil se několika slovy od lokajů a kdysi zaslechl, že takhle otrhané, buclaté děti na jejich panství volají na své rodiče. A dnes mu ta slova přišla na jazyk jako nemoc do hlavy.

Kníže pán se od lůžka ani nehýbal. Seděl nad miláčkem s rukama ve zbledlé líce hošíkovy, jež zastíraly se znenáhla podivnou promodralou barvou.

Kolem paní kněžny dlelo v její ložnici všecko ženské služebnictvo. Přicházela na ni mrákota za mrákotou. A když přišla na několik okamžiků k sobě, vydralo se jí vždycky rty hrozné slovo: mor. A musili ji pokaždé podat zreadlo, zdalí se na krásné, dvaatřicetileté tváři neobjevují skvrny, jež lékařové Vídeňští prohlásili za neklamné známky strašlivé náказы. Ale líce její byly jen o poznání bledší — rty dosud tak tmavě růžové, a o zlověstných skvrnách nikde ani stínu.

A v dětské komnatě, z lůžka polozastřeného zelenavým damaškem ozval se chvílemi výkřik, jež panu knížeti pokaždé zaryl se do srdce jako dýka vržená vyevičenou rukou italskou. A pokaždé v té divné řeči, po jejichž hlaholech přicházely na paní kněžnu mdloby.

“Nedejte mne — braňte mne, tatičku!”

A kníže pán téměř alovům rozuměl, — také tak náhle, jako by ho chlapeček nikdy jinak nevolal. Když prý na římsách hrdých paláců usedne si nešťestí a zadívá se vysokými okny s jizlivým úsměvem do komnat skvostem a nádhrou přeplněných, modrá krev se leckdy měnívá v čistounce červenou.

A před očima kmital se mu také muž každěčkým okamžikem jasnější a určitější — chudšas v oděvu rozedraném, s pocuchanými šedivými vlasy, kterak chee na něm nazpět dítě jedině, kterak zdvihá ruku k listopadovým oblakům a se synáčků jeho oči nespouští, jako by vyhrozoval, že o tyhle děti dvě přijde, kdy se toho nadá nejméně. Jeho jasnosti tenkrát napadlo: “Dítě knížecí a robotnických tisíc — a ještě to safír proti hrudce!” — A dnes o tomhle svém nápadu, kterýž ostatně s ním vyrostl a ustaral, začal opravdu pochybovati.

Hošík se náhle na lůžku vzhopil, oběma rukama uchytil knížetě pána kolem krku a zase volal úzkostlivě, aby ho před tím mužem zlým, který stojí u jeho hlav, zachránil a ubránil. A pomocí otcovy dovolával se pořád tou podlešáckou řečí, již sám Bůh ví jak a kde mu větry do malé hlavy navály.

Dole na nádvoří zahršel kočár; přivázali lékaře. Vyhledali v Praze nejvyhlášenějšího. Kníže pán vyšel mu vstříci až na chodbu.

“Každý krok vám, pane, zlatem zaplatím, zachráňte-li jej. K věcným dikům si mne zavážete a celou mou rodinu!”

Kníže pán prosil skoro s rukama sepjatýma — a v očích se slzami.

“Vynasnažím se, seč stačí síly mé!”

Do okna knížecího paláce vnikaly první paprsky slunce a nad temenem Žižkova usmívalo se na Prahu březnové slunce vstříci jasným svitem, že do Čech už táhne jaro s veškerou družinou. Ondyno si to také již nad Petřínem vyzpěvovali skřivánci z plných hr-

dělek, až zvonky letěly, přeluhli, když začaly o p ednách čarovnou souhru: “Ave Maria!”

Vší silou draly se vysokými okny do komnaty, v níž starší princ na lůžku těžce oddychoval. Na bílém čele tvořily se hošíkovy perla za perlou. Byly to krůpěje osudného potu. Ruce měl sevřené křečovitě v pěsti a také mu vřily potem studeným. Už tak ležel bez sebe dobrou hodinu. Rty jeho se modraly jako chrpa v červnu a na líkách naskakovaly mu temné modré skvrny jedna za druhou.

Kníže pán stál opodál s očima upřenými na dítě, ruce sepjaté visely mu s ramenou jako bez vlády, v bledé tváři jeho jevil se výraz, jež svěřil o hoři bezměrném. Kníže pán nehnul se od hošíka celou noc. Sám hodinu za hodinou podával miláčkovi chladičový lék. Nic nebylo platno, že lékař varoval všemožně před nákazou. Kníže pán nepovolil.

Paní kněžna posílala se pouze poptávat po průběhu nemoci Maxovy, a když jí pověděli, že nebezpečí pořád stejno a že jasný její chof u lůžka hošíkova ponocuje, musili již míti pokaždé připravenou ostrou voňavku. Paní kněžna byla sice vlastní matkou obou hošíků, ale lásky mateřské, takové, již na Podlesí chová ku své krvi žebračka, neznala. Hošci byli cizím mlékem odkojeni, cizími slovy odkolébávaní, na cizích loktech chovaní, cizí rty naučily je slovy “otče” — “matko”. Jasná máti se zašla na ně podívat jen z dlouhé chvíle a nikdy se děle nezdržela než tak několik minut, protože dětské “žvatly” neměly pro ni nejmenšího půvabu. A potom se před ní hošci schovávali, hlavy za šaty svých chův ukrývali a vždycky vyhrkli v pláč, protože na paní kněžně všecko jen šustilo, a když hnula rukou, těžký atlas zašlestl, jako když větřík zaduje ve svadlé lupení. Paní kněžna byla by asi nejraději před strašlivým pronásledovnkem přehala dít na sever. V duchu si přála, aby z těchle míst byla sto mil daleko, protože čísel jí do obličeje ze všech koutů — mor. Rodičovskou péčí byla by co nejochotněji přenechala panu knížeti. Byla v plném, bujícím květu. Uvykla si všude na obdiv; jen ten černý host z tureckých bojišť obdivu neznal a neohlížel se ještě nikdy na nikoh. Jednou si služebníci vypravovali, že když ji vyzval k tanci sám zeměpán, že s ním nešla a že mu odklekla. Tak vysoce myslila.

“Dole v průjezdě stojí, vaše jasnosti, kys venkovan a nedá se odbýti!” oznamoval komorník na prahu ve dveřích dětské komnaty. Ale mluvil hlasem nějak tlumeným, jako by se bál ústa otevřít, a jako by táhl do sebe dech. Také se asi strachoval asi moroviny. I lokajská služba a lokajská oddanost mají své hranice.

Kníže pán přeslechl sluhu úplně. Dosud tu stál opodál úzka, zrovna tak, jako by ruka tajemná smazávala na erbu jeho nejvýznamnější okrasy, jež císařové prvotnímu znaku předků rytířů jednou po druhé za služby výtečné přidávali, počínajíc od vojina třicetiletého, jako by jeden skvost za druhým a koruny knížecí v prach zapadával...

Komorník již potětí ohlašoval vždy tišším a tišším hlasem neodbytec.

“A nepředpustí-li ho vaše jasnost, že si sedne na patník, že se nehne a že pryč nepůjde, kdyby tu měl tak sedět do soudného dne! Je to vysoký muž a tváří jako voak jako by to byl nebožtík...”

Pokračování.

— Objednejte sobě “Jonášův Tlumač”. Jestli to výborná pomůcka při učení se řeči anglické.